

Lohu paisule kärestik-kalapääsu kujundamise kavatsus

a) Kärestik-kalapääsu kujundamise eesmärk

Lohu paisule (PAIS014090) kärestik-kalapääsu kujundamise eesmärk on parandada kalade elupaiga- ja rändetingimusi Harju alamvesikonnas voolaval Keila jõel (VEE1096100).

Lohu pais paikneb veekogumil Keila Atla jõest Keila joani ning on pärast Keila juga kolmas paisrajatis ülesvoolu. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027 kohaselt on ülaltvoolu kahe esimese veekogumi nii ökoloogiline kui ka koondseisund hinnatud kesiseks¹. Kesise seisundi põhjuseks on märgitud paisud. Veekogumi üheks hea seisundi saavutamise viisiks on ette nähtud elupaikade taastamine kalade rändetingimuste parandamise teel².

2023. aasta uuringu³ tulemustest selgus, et Keila jõe lähtepoolses osas on 82% forelli sigimis- ja kasvualadest koondunud lõigule Kohila ja Atla jõe suudme vahel. Seega on fookus eelkõige kolmel tõsisel rändetõkkel: Kohila ja Kohila Sillaotsa paisud ning Lohu pais.

Praegusel hetkel ei ole Lohu paisul tagatud kalade läbipääs ning kalad ei saa rännata üles- ja allavoolu. Rändetee avamisel on oluline positiivne mõju kalastikule. Kalade läbipääs on vajalik selleks, et tagada Keila jõe ökoloogiline sidusus. Keila joast ülesvoolu jääb jõeosa, mille populatsioonid on killustunud. Sellised populatsioonid nõrgenevad ajas ja on tundlikud erinevatele mõjuteguritele.

Tegevuste kirjeldus: Projekteerimistööde eesmärk on projekteerida Lohu paisule kärestik-kalapääs, kus on kaladele sobivad puhkekohad suuremate kivide taga. Kärestik-kalapääsu maksimaalne lubatud lang on 2%. Seejuures säilitatakse Lohu paisjärve (VEE2029820) paisutustase. Vajadusel ja kooskõlastatult seotud osapooltega alandatakse paisutustaset. See võib olla vajalik tagamaks kärestik-kalapääsu ja kaasneva infrastruktuuri toimimine erinevate vooluhulkade juures, sh suurveeperioodil. Kärestiku veevoolu lävendi kõrgus peab tagama paisust ülesvoolu jääva paisjärve veetaseme püsimise erinevate vooluhulkade korral. Olemasoleva amortiseerunud silla asemele rajatakse kergsild, millega säilitatakse paisu ületamise võimalus ning sillasambad korrastatakse vastavalt vajadusele. Vastavalt projektlahendusele viiakse läbi keskkonnamõjude eelhindamine.

Asukoht: Lohu pais asub Rapla maakonnas Kohila vallas Lohu ja Loone külade piiril Keila jõel eraomandis katastriüksustel tunnustega 31701:004:0051, 31701:004:1271 ja 31701:004:2351.

¹ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Lisa 2.

² Lääne-Eesti, Ida-Eesti ja Koiva vesikondade veemajanduskavade 2022-2027 meetmeprogramm 2022-2027. Keskkonnaministeerium. Meetmeprogrammi Lisa 1 Meetmetabelid.
<https://kliimaministeerium.ee/veemajanduskavad-2022-2027#meetmeprogrammi-doku> (viimati vaadatud 12.11.2024)

³ Jõeforelli ja harjuse elupaikade ning asurkondade inventuur Ahja jõestik, Põltsamaa ja Keila jões. 2024. Eesti Maaülikool. Tellija: SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Joonis 1. Lohu paisu asendiplaan.

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest maaparandusehitistest, teedest ja muust infrastruktuurist

Lohu paisu kõrval asuvad kummalgipool jõge muinsuskaitseobjektid „Lohu mõisa vesiveski“ ja „Lohu mõisa masinarehi“ ning arheoloogiamälestis „Asulakoht“. Pais asub muinsuskaitseobjektide kaitsevööndis. Samuti asub mitmete Lohu mõisaga seotud muinsuskaitseobjektide kaitsevööndis terve paisjärv.

Lohu paisjärve silda ületab RMK matkatee Penijõe-Aegviidu-Kauksi haru.

c) Ülevaade objektist ning paikvaatluse pildid

Keila jõgi (VEE1096100) kuulub Lääne-Eesti vesikonda. Jõe pikkus on EELIS-e⁴ andmetel 111,9 km, valgala 676 km². Keila jõgi suubub merre ning on ühendatud Maidla jõega, Atla jõega ja mitmete ojade, peakraavide ja kraavidega.

Keila jõgi jaguneb kolmeks veekogumiks: Keila lähtest Atla jõeni, Keila Atla jõest Keila joani ja Keila Keila joast suudmeni. Lohu pais paikneb veekogumil Keila Atla jõest Keila joani ning on kolmas paisrajatis ülesvoolu. Pais on hinnatud kaladele ületamatuks rändetõkkeks³. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027 kohaselt on ülaltvoolu kahe esimese veekogumi nii ökoloogiline kui ka koondseisund hinnatud kesiseks⁵. Kesise seisundi põhjuseks on märgitud paisud. Veekogumite hea

⁴ EELIS. Eesti Eluslooduse Infosüsteem.

⁵ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Lisa 2.

seisundi saavutamiseks on ette nähtud vooluveekogu tervendamine, hüdro-morfoloogiliste tingimuste parandamine ja elupaikade taastamine kalade rändetingimuste parandamise teel⁶.

Kohilast ülesvoolu on peamiseks probleemiks jõel olevad paisud, mis muudavad jõe reaks suhteliselt lühikesteks isoleeritud lõikudeks. See ei võimalda saavutada kalastiku normaalset looduslikku liigirikkust ja võimendab võimalikke negatiivseid mõjutegureid (hüdroloogilise režiimi rikkumine paisudel, põuased suved jne). Kui mõni kalaliik mingil põhjusel mõnest isoleeritud jõelõigust kaob, siis puudub võimalus selle jõelõigu taastasustamiseks. Paisude alla on jäänud ka mitmed väärtuslikud karestikud, millest jõe kalastiku liigi- ja isendirikkus otseselt sõltub⁷. Lisaks kalade rände takistamisele soodustavad esimesed kolm paisu (Kohila, Kohila Sillaotsa ja Lohu pais) suvise veetemperatuuri tõusu³.

Maves AS poolt koostati 2013. aastal „Kohila Sillaotsa paisul kavandatavate tegevuste keskkonnamõju eelhindang“⁸. Eelhindangus on kalastiku ekspert Rein Järvekülg andnud seisukoha, et vajalik on kalade rändetee avamine kõigi Keila jõe olevatel paisude juures Kohilast kuni Inglise paisuni (k.a).

Lohu paisu paisutuskõrgus on EELISe andmetel 1,85 m. Pais on amortiseerunud, samuti sillasambad ning nendele toetuv sild. Paisu sambad on maakividest ja betoonist, kaheavaline (avad 9,0 ja 8,3 m), mille vahel on 7,6 m pinnasega täidetud müüritisega jõesammas. Üle avade kulgeb 4,5 m laiune avariiohtlik puitsild. Lohu paisul on kehtiv keskkonnaluba L.VV/328184⁹.

Joonis 2. Vaade Lohu paisu ületavale sillale (14.06.2024).

⁶ Lääne-Eesti, Ida-Eesti ja Koiva vesikondade veemajanduskavade 2022-2027 meetmeprogramm 2022-2027. Keskkonnaministeerium. Meetmeprogrammi Lisa 1 Meetmetabelid. <https://kliimaministeerium.ee/veemajanduskavad-2022-2027#meetmeprogrammi-doku> (viimati vaadatud 12.11.2024)

⁷ Keila jõe valgala reostuskoormuse uuring. AS Maves, 2013. Tellija: Keskkonnaamet.

⁸ Eelhindang on kättesaadav Keskkonnaameti kontorites üle Eesti.

⁹ KOTKAS. Keskkonnalubade infosüsteem. Keskkonnaamet. Kättesaadav: https://kotkas.envir.ee/?represented_id=None (viimati külastatud 28.02.2025)

Joonis 3. Vaade Lohu paisule ülavee poolelt (14.06.2024).

Joonis 2. Vaade Lohu paisule alavee poolelt (05.03.2025).

- d) Eelhinnang, kuidas paisu likvideerimine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtete tegevusi**

Mõju tulundusmetsale: Mõju tulundusmetsale puudub.

Mõju eramaadele: Lohu paisule kärestik-kalapääsu kujundamisega seotud katastriüksused on eelkõige Lohu mõis (31701:004:0051), Möldri (31701:004:1271) ja Tammi (31701:004:2351). Kujundatavata kärestik-kalapääsu hooldamine jääb pärast tööde lõppu maaomaniku ülesandeks. Kavandatav tegevus kooskõlastatakse kinnistute omanikega.

Mõju infrastruktuurile:

Lohu paisu kõrval asuvad kummalgipool jõge muinsuskaitseobjektid „Lohu mõisa vesiveski“ ja „Lohu mõisa masinarehi“ ning arheoloogiamälestis „Asulakoht“. Pais asub muinsuskaitseobjektide kaitsevööndis. Samuti asub mitmete Lohu mõisaga seotud muinsuskaitseobjektide kaitsevööndis terve paisjärv. Kavandatav tegevus kooskõlastatakse Muinsuskaitseametiga.

Lohu paisjärve silda ületab RMK matkatee Penijõe-Aegviidu-Kauksi haru. Tööde järgselt tuleb tagada ülepääs jõest.

Lohu pais ei asu riiklikult hooldataval maaparandussüsteemil või selle osal.

Mõju kaitseväärtustele:

Euroopa Komisjoni "ELi elurikkuse strateegia aastani 2030" (Brüssel 2020)¹⁰ kohaselt on oluline jõgede kui elupaiga tõkestamatus ja sidusus. Pinnaveekogude puhul on kõige levinumad survetegurid hüdro-morfoloogilised tegurid, näiteks: sāngi, põhja, kalda- või rannaala füüsiline muutmine, paisud, tõkestusrajatised, lüüsid ja hüdroloogilised muutused. Elurikkuse strateegia eesmärk on, et 2030. aastaks on taastatud vähemalt 25 000 km ulatuses jõgede vaba vool, kõrvaldades eeskätt iganenud takistused ja taastades lammi- ja märgalasid. Jõgede vabavoolulise seisundi taastamise eesmärk on muuhulgas hoogustada ulatuslikumaid jõupingutusi jõgede taastamisel, et sellest võidaksid nii vee-elustik kui nende elupaigad.

Paisudele kalapääsude rajamine parandab jõe ühenduvust peamiselt kalade jaoks. Samas kui tagada jõe tõkestamatus, taastub kogu jõe ökosüsteem. Jõgede tõkestamatuse taastamine aitab vältida siirdekalade väljasuremist ja saavutada asjakohaste veealaste õigusaktide eesmärgid.

Kavandatud tööde piirkonnas on inventeeritud II kaitsekategooria kaitsealuste liikide veelendlane (*Myotis daubentonii*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), pargi nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*) ja suurvidevlane (*Nyctalus noctula*). Lohu paisule kärestik-kalapääsu kujundamine kooskõlastatakse Keskkonnaametiga.

Lohu mõisapark on looduskaitsealune park (KLO1200379). Lohu paisule kärestik-kalapääsu kujundamine kooskõlastatakse Keskkonnaametiga.

Mõju ettevõtete tegevusele: Mõju ettevõtete tegevusele puudub.

¹⁰ ELi elurikkuse strateegia aastani 2030: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF